

Poznań, 30 września 2014 r.

Przewodniczący Komisji Heraldycznej przy Ministrze Administracji i Cyfryzacji

Gmina Mosina przedkłada Komisji Heraldycznej projekt herbu i pochodne symbole samorządowych.

STUDIUM HISTORYCZNE PIECZĘCI I HERBU MOSINY

Historia Mosiny sięga początku XIV w., kiedy to w 1302 r. otrzymała ona pierwszy przywilej od Mikołaja wojewody kaliskiego¹. Kolejny przełom przyniósł przywilej króla Władysława Jagiełły z 1429 r., którym władca ten przeniósł Mosinę z prawa polskiego na prawo magdeburskie². Najwcześniejsze źródła do dziejów Mosiny (do pocz. XVI w.) są doskonale rozpoznane dzięki publikacji hasła „Mosina” w *Słowniku historyczno-geograficznym woj. poznańskiego*³. Mimo wczesnej metryki miasta brak jest jakichkolwiek informacji o jego herbie aż do schyłku XVIII w. Dopiero z 1752 r. pochodzi najstarszy zachowany dokument wraz z pieczęcią miejską⁴.

fot. 1, pieczęć miasta Mosiny z 1752 r.
(or.: AP Poznań, Mosina – cechy, sygn. 1.)

¹ KDW II, nr 848.

² KDW IX, nr 1208.

³ *Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*, cz. III, z. 1, pod red. A. Gąsiorowskiego, s. 197-205.

⁴ Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej cyt.: AP Poznań), Mosina – cechy, sygn. 1. Podobizna całego dokumentu dla cechu Płócienników opublikowana została w: *Mosińskie Archiwalia. Wystawa w Izbie Muzealnej w Mosinie z okazji 700-lecia nadania Mosinie praw miejskich*, Mosina 2002, s. 47, nr 31.

Pieczęć ta o średnicy 27 mm wyobraża w polu orła z głową zwróconą w lewo i ozdobioną koroną. Wyobrażenie orła cechuje silne wystylizowanie skrzydeł układających się w charakterystyczne półkola oraz fantazyjnie zwijany ogon. Barwy herbu są nieznane, jednak w świetle późniejszej tradycji wydaje się, że mamy tu do czynienia z orłem barwy białej w czerwonym polu, a zwrot głowy ptaka stanowi formę uszczerbienia herbu Orzeł Biały. Majuskułny napis w otoku: + SIGILLVM * OPIDI * MOSINENSIS, nie pozostawia wątpliwości, że jest to pieczęć miasta Mosiny (zob. fot. 1). Opisana wyżej pieczęć wedle dotychczasowej literatury potwierdzona była w użyciu w latach 1752-1782⁵, jednak wnikliwa kwerenda w Archiwum Państwowym Poznaniu pozwoliła odnaleźć znacznie późniejsze egzemplarze tej pieczęci. W świetle tych odkryć stwierdzić można, że opisywana tu pieczęć potwierdzona jest w użyciu także w okresie zaboru pruskiego. Najpóźniejszy z jej lakowych odcisków zachował się w poszycie akt z pierwszej ćwierci XIX w., pod dokumentem z 1803 r.⁶ (zob. fot. 2)

fot. 2, pieczęć miasta Mosiny z 1803 r.
(or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 85, s. 5)

Zapewne około połowy drugiego dziesięciolecia XIX w. pod wpływem heraldyki pruskiej i wskutek ustawodawstwa pruskiego doszło do zmiany pieczęci miejskiej w Mosinie, a w konsekwencji również do zmiany wyobrażonego na niej godła oraz zmiany języka legend z łacińskiego na niemiecko-polski, a następnie wyłącznie niemiecki. W badanym materiale archiwalnym odnaleźć można trzy typy pieczęci miejskich z okresu zaboru pruskiego. Najwcześniejsza z nich, to potwierdzona w użyciu już w 1817 r., pieczęć z wyobrażeniem budynku ratusza miejskiego, o średnicy 34 mm, z napisem niemieckim: SIEGEL D : IMMEDIAT STADT MOSCHIN i polskim napisem umieszczonym poniżej wyobrażenia

⁵ O Hupp, *Wappen und Siegel der deutschen Städte, Flecken und Dörfer*, Zweites Heft. Pommern, Posen und Schlesien, Frankfurt am Main 1898, s. 38; M. Gumowski, *Pieczęcie i herby miast wielkopolskich*, Poznań 1932, s. 201; M. Adamczewski, *Heraldyka miast wielkopolskich do końca XVIII w.*, Warszawa 2000, s. 383, B. 413; wspomnieć też można o innych publikacjach o charakterze popularnym: [Edmund Nadolski], *Nowy herb Mosiny*, „Wielkopolska”, 1985, nr 9, s. 10; Zdzisława i Seweryn Drozdowscy, *Herb Mosiny*, „Ziemia Mosińska” 7, 1992, nr 1-2 (73-74), s. 7. Pieczęć ta znana jest też m.in. z oryginałów: AP Poznań, Mosina – cechy, sygn. 2; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Piłsudskich-Giniatowiczów, sygn. 400, 401; Muzeum Narodowe w Krakowie, Dział rękopisów, odlewy nr 559, 118000, 118001, 118002.

⁶ AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 85, s. 5.

ratusza: PIECZ. MIASTA / MOSINY⁷. Najpóźniejszy odcisk tej pieczęci pochodzi z 1824 r.⁸ (zob. fot. 3)

fot. 3, pieczęć miasta Mosiny z 1824 r.
(or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 85, s. 206)

Kolejna z pruskich pieczęci Mosiny potwierdzona jest w materiale archiwalnym od 1832 r.⁹ Podobnie jak poprzednia, również i ta pieczęć ma w swym wyobrażeniu wizerunek ratusza miejskiego z wysoką wieżą zegarową. Ma ona też identyczną średnicę 34 mm oraz dwujęzyczny napis tym razem umieszczony w dwóch wierszach, w zewnętrznym niemiecki: SIEGEL D : IMMED STADT MOSCHIN, w wewnętrznym polski: PIECZĘĆ MIASTA MOSINY.¹⁰ Opisywana pieczęć znana jest z kilku oryginalnych odcisków tuszowych m.in. z 1854 r.¹¹ (zob. fot. 4), oraz kolejnych z 1878 r., z których najpóźniejszy pochodzi w 14 lipca tegoż roku¹².

fot. 4, pieczęć miasta Mosiny z 1854 r.
(or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 309, k. 21v)

⁷ Or.: Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu (dalej cyt.: AA Poznań), PA 261/4, k. 56 v.; zob.: O Hupp, *Wappen und Siegel der deutschen Städte, Flecken und Dörfer*, Zweites Heft., s. 38; M. Gumowski, *Pieczęcie i herby miast wielkopolskich*, Poznań 1932, s. 202; J. Łojko, J. Stępień, *Zarys Dziejów Mosiny i okolic (do 1945 r.)*, Mosina 1992, s. 13.

⁸ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 85, s. 206.

⁹ Or.: AA Poznań, PA 260/3, k. 81v, z 31 III 1832 r.

¹⁰ Zob.: O Hupp, *Wappen und Siegel der deutschen Städte, Flecken und Dörfer*, Zweites Heft, s. 38; M. Gumowski, *Pieczęcie i herby*, s. 202; J. Łojko, J. Stępień, *Zarys Dziejów Mosiny*, s. 13.

¹¹ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 309, k. 21v.

¹² Or.: PA Poznań, Akta m. Mosinbpna, 309, k. 21 v., 57v., 105 r.

Ostatnia z pruskich pieczęci z wyobrażeniem ratusza miejskiego znana jest z najwcześniejszego odcisku z 1854 r.¹³ Ma ona wyłącznie niemieckojęzyczną legendę: *MAGISTRAT DER STADT MOSCHIN*¹⁴. Także i ona znana jest z kilkunastu oryginalnych odcisków tuszowych m.in. z lat: 1858¹⁵, 1884¹⁶, 1896¹⁷ (zob. fot. 5), a najpóźniejszy z nich zachował się na dokumencie w poszycie akt z 1911 r.¹⁸

fot. 5, pieczęć miasta Mosiny z 1896 r.
(or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 26, bp.)

Wyobrażenie ratusza jako godła z pieczęci miejskiej Mosiny stało się w XIX w. wizerunkiem tak trwale związanym z symboliką tej miejscowości, że również po odzyskaniu przez Polskę niepodległości nadal było ono powielane na pieczęciach władz miejskich. Już na dokumencie burmistrza Rembowskiego z 27 września 1919 r. odnaleźć można pieczęć z napisem: *MAGISTRAT / MIASTA MOSINY* i widokiem ratusza miejskiego z wysoką wieżą (zob. fot. 6)¹⁹.

fot. 6, pieczęć magistratu miasta Mosiny z 1919 r.
(Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 311, bp.)

Podobnie ma się sprawa z pieczęcią mniejszą o średnicy 25 mm, gdzie również znajduje się wizerunek ratusza miejskiego i napis: * *MAGISTRAT* * *MOSINA*. Pieczęć ta potwierdzona jest w użyciu m.in. w 1927 r.²⁰ (zob. fot. 7).

¹³ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 309, k. 147.

¹⁴ Zob.: O Hupp, *Wappen und Siegel der deutschen Städte, Flecken und Dörfer*, Zweites Heft, s. 38; M. Gumowski, *Pieczęcie i herby*, s. 202; J. Łojko, J. Stępień, *Zarys Dziejów Mosiny*, s. 13.

¹⁵ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 215, bp.

¹⁶ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 158, s. 33; tamże, Akta m. Mosina, 309, k. 136r.

¹⁷ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 26, bp.

¹⁸ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 311, bp.

¹⁹ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 311, bp.

²⁰ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 311, - koperta bp.

fot. 7, pieczęć magistratu miasta Mosiny z 1927 r.
(or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 311, - koperta bp.)

Pamięć historyczną, związaną z najstarszym wyobrażeniem orła jako godła (herbu) miejskiego, przywrócona została społeczności mosinian dopiero w 1932 r. za sprawą publikacji Mariana Gumowskiego *Pieczęcie i herby miast wielkopolskich*, gdzie na stronie 202-203 autor napisał: „Nie ulega wątpliwości, że miasto od XIV wieku, nie ma mieć w herbie wyobrazonego ratusza. Właściwym herbem Mosiny jest, jak to widać po pierwszej opisaney tu pieczęci orzeł polski i ten winien być z powrotem na pieczęci wstawiony. [...] ma być to [...] orzeł zbliżony w rysunku do orła z XIV wieku, z czasów Jagiełły [...] to naturalnie orzeł biały w złotej koronie na tle czerwonym”²¹. Jako załącznik do swoich rozważań M. Gumowski zamieścił w książce własnoręczny rysunek orła, który jednak dość słabo nawiązywał o wyobrażeń Orła Białego z czasów króla Władysława Jagiełły (zob. fot. 8).

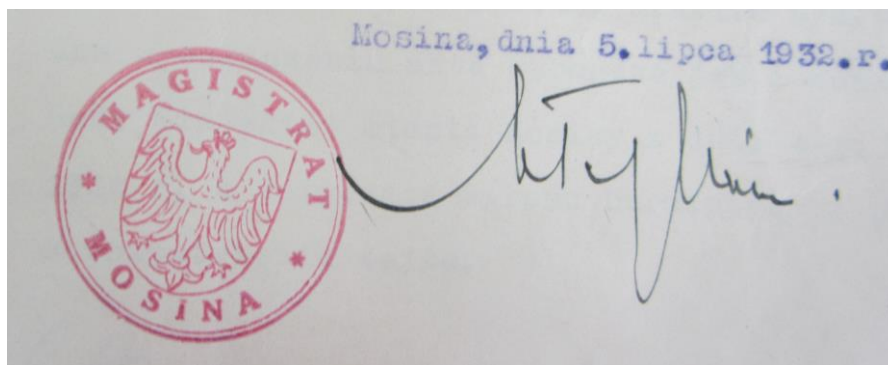
fot. 8, herb z orłem z publikacji M. Gumowskiego, *Pieczęcie i herby miast wielkopolskich*, Poznań 1932, s. 202.

Zawarta w publikacji M. Gumowskiego sugestia dotycząca zmiany herbu Mosiny trafiła najwyraźniej na podatny grunt, skoro już 1 lipca 1932 r.²² znajdujemy potwierdzoną w użyciu nową pieczęć z wyobrażeniem herbu z orłem będącym dokładnym odwzorowaniem herbu z książki M. Gumowskiego i napisem: * MAGISTRAT * MOSINA. Pieczęć ta w bardzo dobrym odcisku zachowała się także na piśmie burmistrza z 5 lipca 1932 r.²³(zob. fot. 9).

²¹ M. Gumowski, *Pieczęcie i herby*, s. 202-203.

²² Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 162, bp.

²³ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 308, bp.

fot. 9, pieczęć magistratu miasta Mosiny z 1932 r. z herbem skopiowanym z książki M. Gumowskiego (or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 308, bp.)

Również po zakończeniu wojny, mimo zmian instytucjonalnych, pieczęć miejska z wizerunkiem herbu z orłem w formie graficznej wymyślonej przez M. Gumowskiego pozostawała nadal w użyciu. Wizerunek ten spotykamy na pierwszej powojennej pieczęci Mosiny, która jest potwierdzona w użyciu od 18 maja 1945 r.²⁴ W jej otoku umieszczono napis: * ZARZĄD MIEJSKI * MOSINA. (zob. fot. 10).

fot. 10, pieczęć zarządu miasta Mosiny z 1945 r. z herbem skopiowanym z książki M. Gumowskiego (or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 416, s. 26)

Herb w takiej właśnie formie znika z użycia w związku z wprowadzeniem ustawy z 20 marca 1950 r., dotycząca zniesienia samorządu terytorialnego i wprowadzenia terenowych organów jednolitej władzy państwowej. Na pieczęciach nowych instytucji nie było miejsca na wizerunek lokalnego herbu, który zastąpiony został przez herb państwa.

W 1985 r. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Mosinie na posiedzeniu z dnia 4 maja postanowiła przywrócić herb miasta „którego wizerunek stanowi królewski orzeł polski z przed XVIII w., to jest orzeł biały w złotej koronie na tle czerwonym”. Do wizerunku herbu dodano wówczas również napis MOSINA umieszczony powyżej tarczy herbowej (zob. fot. 11).

²⁴ Or.: AP Poznań, Akta m. Mosina, nr 416, s. 26.

fot. 11, herb Mosiny ustanowiony w 1985 r. decyzją Rady Narodowej Miasta i Gminy w Mosinie.

Dopiero 18 lipca 1996 r. Rada Miejska w Mosinie postanowiła podjąć uchwałę w sprawie zasad użycia herbu i flagi miejskiej, ustanowionej zaledwie w kwietniu tegoż roku. Uchwałę podjęto to bez bliższego określenia wielkości flagi, ograniczając się jedynie do ustalenia jej barw. Ustanowiony w 1985 r. herb i flaga z 1996 r. są nadal oficjalnymi i wyłącznymi znakami miasta i gminy w Mosinie.

PROJEKT HERBU

I

POCHODNYCH SYMBOLI SAMORZĄDOWYCH

Prezentowany niżej projekt herbu Mosiny nawiązuje w swej formie stylistycznej do godła z najstarszej znanej pieczęci miejskiej z poł. XVIII w. Widoczne na tej pieczęci charakterystyczne elementy wizerunku orła zostały, w formie uwspółcześnionej, przeniesione na wyobrażenie godła w projekcie. Jako elementy konstytuujące wyobrażenie nowego godła Mosiny, w odniesieniu do historycznego wizerunku z XVIII-wiecznej pieczęci, przyjęto przede wszystkim zwrot głowy orła w lewo (co w oczywisty sposób odróżnia go od herbu państwowego), ponadto wystylizowane i wpisujące się w półokręgi skrzydła o licznych lotkach pierwszego rzędu oraz ogon o dość osobliwie podwiniętych piórach. Dodatkowo głowę orła zwieńczono koroną o fleuronach w formie nawiązującej do gotyckich lilii. Korona o takiej właśnie formie stanowi symboliczne odwołanie do średniowiecznej genezy miasta i lokacji dokonanej przez króla Władysława Jagiełłę. Przy zachowaniu wszystkich wymienionych elementów, nowy herb Mosiny wystylizowany został tak, aby w oczywisty sposób nawiązywał w swej formie również do polskiego herbu Orzeł Biały, który w XVIII w. był źródłem inspiracji dla twórców wizerunku godła z najstarszej pieczęci miejskiej.

PROJEKT HERBU

Opis herbu: tarcza późnogotycka wzoru hiszpańskiego – współczesna o stosunku szerokości do wysokości – 6:7. W polu czerwonym orzeł srebrny (biały), z głową zwróconą w lewo, w złotej (żółtej) koronie i złotym (żółtym) dziobie oraz szponach. (zob. Załącznik 1)

PROJEKT FLAG urzędowej i zwykłej nawiązują w swej kolorystyce do barw herbu gminy.

Wzór flagi urzędowej:

Opis flagi: flagę tworzy płat prostokątny o stosunku szerokości do długości – 5:8. Barwy na fładze w układzie poziomych pasów: srebrny (biały), żółty (złoty), czerwony – każdy o proporcjach 2:5 / 1:5 / 2:5 w odniesieniu do szerokości flagi. Po środku płata flagi herb gminy. Stosunek szerokości głowicy tarczy do szerokości płata flagi wynosi 3:5. (zob. Załącznik 1)

Wzór flagi zwykłej:

Opis flagi: flagę tworzy płat prostokątny o stosunku szerokości do długości – 5:8. Barwy na fładze w układzie poziomych pasów: srebrny (biały), żółty (złoty), czerwony – każdy o proporcjach 2:5 / 1:5 / 2:5 w odniesieniu do szerokości flagi. (zob. Załącznik 1)

PROJEKT PIECZĘCI

Polskie ustawodawstwo przewiduje, że symbolem samorządu terytorialnego są pieczęcie. Znaki te są bardzo mocno zakorzenione w średniowiecznej i nowożytnej tradycji. Powinny to być pieczęcie herbowe i mino, że praktyka heraldyczna przemawia jednak za tym, aby pieczęcie takie posiadały znak umieszczony bezpośrednio w ich polu (to forma dominująca w przeszłości) jednak wydaje się, że współcześnie lepiej jest by pieczęcie zawierały wyobrażenie całego herbu danej wspólnoty samorządowej. Zatem proponujemy, aby pieczęcie Gminy Mosina zawierały wyobrażenie pełnego herbu. Dzięki temu uzyskają one znacznie lepszą czytelność tego znaku.

Wzór pieczęci urzędowych

1)

Opis:

- a) stempel z tworzywa sztucznego (wypukłolany), okrągły o średnicy 35 mm, z napisem majuskułą w otoku: „*RADA MIEJSKA W MOSINIE*”, w centrum pola pieczęci herb gminy Mosina. (zob. Załącznik 1)

2)

Opis:

- a) stempel z tworzywa sztucznego (wypukłolany), okrągły o średnicy 35 mm, z napisem majuskułą w otoku: „*PRZEWODNICZĄCY RADY MIEJSKIEJ W MOSINIE*”, w centrum pola pieczęci herb gminy Mosina. (zob. Załącznik 1)

3)

Opis:

- a) stempel z tworzywa sztucznego (wypukłolany), okrągły o średnicy 35 mm, z napisem majuskułą w otoku: „*BURMISTRZ GMINY MOSINA*”, w centrum pola pieczęci herb gminy Mosina. (zob. Załącznik 1)

PROJEKT ZMIANY HERBU NA MEDALU RZECZYPOSPOLITEJ MOSIŃSKIEJ

Jednym z symboli samorządowych w Mosinie jest Medal Rzeczypospolitej Mosińskiej ustanowiony uchwałą Rady Miejskiej w Mosinie z 22 kwietnia 1998 r. (nr XLV/361/98). Wzór tego medalu określony został w stosownym załączniku do uchwały, w którym określono materiał, z którego będzie on wykonywany – brąz i wyobrażenie rewersu przedstawiające popiersie Jakuba Krauthofera, oraz napis: *Urzędowo proklamuję i ustanawiam Rzeczpospolitą Mosińską, której godłem będzie orzeł z wieńcem i napis Polska powstająca...* Poniżej tego wyryto kolejny napis: *Jakub Krauthofer-Krotowski*, powyżej tarczę z herbem miasta – orłem.

W nawiązaniu do proponowanego wyżej projektu zmiany wyobrażenia herbu miejskiego w Mosinie wprowadzić należy również adekwatną korektę wyobrażenia herbu na opisywanym tu Medalu Rzeczypospolitej Mosińskiej. W miejsce dotychczasowego herbu na rewersie metalu wprowadzić należy, zgodnie z prezentowanym wyżej projektem, tarczę późnogotycką wzoru hiszpańskiego o stosunku szerokości do wysokości – 6:7, w jej polu orzeł, ze zwróconą w lewo głową w koronie (zob. Załącznik 1)